

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝΩΝ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ (18ος αϊ.)

Ἡ Πρέβεζα εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1502-3¹, λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὴν ἀπόκτηση τῆς Ζακύνθου (1482) καὶ τῆς Κεφαλονιάς (1500). Ἡ συνθήκη ποὺ ἀκολούθησε μὲ τὸν δεύτερο τουρκοβενετικὸ πόλεμο ἐπανάφερε τὸ νησί στὴν ὀθωμανικὴ κυριαρχία. Τελικὰ, μόλις τὸ 1684, μὲ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Φρ. Μοροζίνι, τὸ νησί παρέμεινε μόνιμα σὲ βενετικὰ χέρια. Εἶναι προφανὴς ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς Λευκάδας, ὥστε νὰ τὴν ἐποφθαλμιοῦν ὅλοι, γιὰτὶ ὅποιος τὴν κατεῖχε αὐτὸς μπορούσε νὰ ἐλέγχει καὶ τὴν εὐρύτερη ἐνδότερη περιοχὴ ὡς τὴν Ἀκαρνανία καὶ τὴν Φιλιππιάδα. Γι' αὐτὸ οἱ Βενετοί, καὶ ἐνωρίτερα οἱ Τόκκοι, μαζί μὲ τὴν Λευκάδα ἐπαιρναν τὴν Πρέβεζα καὶ τὴ Βόνιτσα.

Τὸ νησί ἔχει οὐσιαστικὰ πολὺ λίγες πεδινὲς περιοχές, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἓνα μεγάλο μέρος τὴν παλαιότερη ἐποχὴ ἦταν βαλτώδες. Γι' αὐτὸ συγκρατοῦσε λίγο πληθυσμό², ποὺ κύρια ἀσχολία εἶχε τὴν ἀλιεία, τὴν παραγωγὴ ἀλατιοῦ, τὴν τοπικὴ ναυτιλία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Ὁ τόπος ποὺ ἀποτελοῦσε τὴ φυσικὴ δίοδο πρὸς τὴν ἐνδοχώρα ἦταν ἡ Πρέβεζα, ποὺ λειτουργοῦσε κυρίως ὡς στρατιωτικὸ ὄχυρό, ἀλλὰ διέθετε εὐρύτερη γεωργικὴ περιοχὴ καὶ ἀποτελοῦσε τὸ νότιο ἐπίνειο τῶν Ἰωαννίνων. Ἀργότερα θὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ Σαλαῶρα, λόγῳ τῆς ἰδιαίτερης ἐμπορικῆς σημασίας ποὺ θὰ λάβει ἡ Ἄρτα καὶ τῶν ἀλυκῶν ποὺ θὰ κατασκευαστοῦν σ' αὐτὸ τὸν μυχὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Μὲ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Βενετῶν στὴ Λευκάδα σπεύδουν κάτοικοι τῶν ἀπέναντι ἀκτῶν νὰ μείνουν στὸ νησί, προφανῶς γιὰ νὰ καλύψουν θέσεις ἐργασίας ποὺ δημιουργήθηκαν ἢ γιὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν καλύτερα ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἐπιθετικότητα. Ἦδη τὸ 1690 δώδεκα οἰκογένειες Πρεβε-

1. Γ. Πλουμίδη, Ἡ φύλαξη τῆς Λευκάδας στὰ 1502, *Δωδώνη* 15/1 (1986) 97-102.

2. Στὰ 1685 οἱ ἴδιοι τονίζουν ὅτι εἶναι λίγοι, Κ. Μαχαίρα, *Ἡ Λευκὰς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας 1684-1797*, Ἀθῆναι 1951, σ. 41 (ἀρ. 11).

ζάνων ζητούν να έγγραφοῦν στο τοπικό Συμβούλιο¹, δηλαδή στο έκτελεστικό σώμα του νησιού. Αυτό δηλώνει ότι αυτοί οι κάτοικοι θα είχαν φθάσει εκεί από αρκετά χρόνια. Από την άλλη πλευρά, δεν θα υπήρχαν παλαιότεροι ντόπιοι για να συμπληρώσουν τον ζητούμενο αριθμό του σώματος, που ποίκιλλε από 51-70 άτομα². Όπωςδήποτε, η έγγραφη στο Συμβούλιο προϋπέθετε κάποια οικονομική επιφάνεια, που οι Πρεβεζάνοι θα πρέπει να διέθεταν. Στο νησί εγκαταστάθηκαν οικογένειες και από άλλες περιοχές, όπως «στρατιῶτες» που είχαν στο μεταξύ νυμφευθεί ντόπιες και ζητούσαν κτήματα για εισόδημα³. Οι περισσότεροι νέοι κάτοικοι έρχονταν από το γειτονικό Ξηρόμερο, αλλά ήλθαν και Κρητικοί και Χιώτες⁴.

Μεγάλη ωστόσο ομαδική άφιξη οικογενειών έγινε μόλις η Βενετία υποχρεώθηκε να παραδώσει την Πρέβεζα στους Τούρκους, το 1699-1701⁵. Τότε πραγματοποιήθηκε σωστή Ήξοδος, καθώς τριακόσια άτομα (ίσως και περισσότερα, γιατί η πηγή μας είναι έλλιπής) έφθασαν στο νησί, κατά οικογένειες. Οι βενετικές αρχές χορήγησαν άδεια εγκατάστασης στο Πέραμα και στη Βασιλική. Βέβαια, οι πολυάριθμοι αυτοί Πρεβεζάνοι δεν έχασαν την επαφή τους με την ιδιαίτερη πατρίδα τους. Η μόνιμη παρουσία των Βενετών στον χώρο, ακόμη και η σύντομη παραμονή τους στον Άμβρακικό (Βόνιτσα-Πρέβεζα), δημιούργησαν συνθήκες να αναπτυχθεί το εμπόριο στην περιοχή. Οι οργανωτικές ικανότητες της βενετικής διοίκησης βοήθησαν στη συστηματική ανάπτυξη των καλλιεργειών, όπως κατεξοχήν της ελιάς, και στην τόνωση της ναυπηγικής. Έτσι, με τον χρόνο θα γίνει ο Άμβρακικός και η ευρύτερη περιφέρειά του στην Ακαρνανία και στην Ήπειρο ένα αξιόλογο κέντρο εμπορίου, πράγμα που θ' αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο όταν η Γαληνότατη επανακτήσει την Πρέβεζα και τη Βόνιτσα στα 1718⁶. Στην ίδια κατεύθυνση θα βοηθήσει σημαντικά και η εγκατάσταση και δραστηριοποίηση Γάλλων εμπόρων⁷.

1. Γ. Πλουμίδη, *Αιτήματα και πραγματικότητες των Ελλήνων της Βενετοκρατίας, τεύχος δεύτερο (1667-1714)*, Ιωάννινα 1985, σ. 20 (άρ. 100).

2. Κ. Μαχαιρά, *Η Λευκάς*, σ. 41.

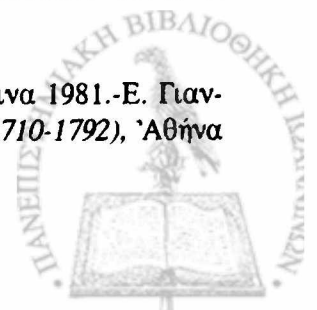
3. Γ. Πλουμίδη, *Ο έποικισμός στη Λευκάδα (1697)*. (Η περίπτωση Μάρκου Νέγρη), *Δωδώνη* 16/1 (1987), 203-208.

4. Κ. Μαχαιρά, *Η Λευκάς*, 132, 138.

5. Ά. Αργοντιδίη, *Η Βενετοκρατία στη Δυτική Ελλάδα (1684-1699)*, Θεσσαλονίκη 1983, 19-20.

6. Ά. Αργοντιδίη, *Η Βενετοκρατία*, 95-98, 126-128.

7. Γ. Σιορόκα, *Το γαλλικό προξενείο της Άρτας (1702-1789)*, Ιωάννινα 1981.-Ε. Γιαννακοπούλου, *Γαλλοελληνική έκμετάλλευση δασών στη Δυτική Ελλάδα (1710-1792)*, Αθήνα 1987.

Ὁ Κ. Μαχαιρᾶς ἔχει δημοσιεύσει κατάλογο τῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Πρέβεζας ποὺ τὸ 1701 παίρνουν τὴν ἄδεια νὰ κατοικήσουν στὸ νησί'. Σὲ ἀρκετὰ παλαιὰ ἔρευνά μας στὸ Τοπικὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Λευκάδας ἐντοπίσαμε, μαζί μὲ τὸν παραπάνω κατάλογο, καὶ ἄλλον ποὺ περιέχει στὸ πρῶτο μέρος ἄτομα ἀπὸ διάφορους τόπους καὶ στὸ δεύτερο μέρος ἄτομα ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Πρέβεζας. Ὁ κατάλογος δὲν εἶναι πλήρης, γιατί λείπουν σελίδες (καθὼς πρόκειται γιὰ λυτὰ φύλλα), ὅπως δείχνει ἡ ἀρίθμηση. Ὡστόσο, προβαίνουμε στὴ δημοσίευση τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου, γιὰ τὸ πολύπλευρο ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει. Συναντοῦμε ἄτομα, ὅπως ἀναφέρονται, ἀπὸ τὴ Ρούμελη, τὴν Ἰταλία, τὴν Κρήτη, τὴν Κατούνα (Ἀκαρνανία), τὴν Κεφαλονιά καὶ τὴ Σμύρνη (Smirneo). Ὁ κατάλογος εἶναι συνημμένος σὲ ἀντίγραφα ἀποφάσεων τῆς τοπικῆς βενετικῆς διοίκησης τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα, τὰ δὲ ἀντίγραφα αὐτὰ ἔγιναν ἄλλα στὰ 1791 καὶ ἄλλα ἀργότερα. Ἀσφαλῶς χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴ διεκδίκηση κτημάτων ἢ κατοχύρωση ἄλλων δικαιωμάτων. Τότε χρειάστηκε νὰ συνταχθεῖ (ἢ νὰ ἀντιγραφεῖ) ὁ ἐδῶ δημοσιευόμενος κατάλογος.

Κατάλογος νέων κατοίκων τῆς Λευκάδας

Famiglie diverse di varie nazioni

quondam Antonio Giuchichi da Rumelia
 Athanassi Adractà con Demetrio Papadato
 Antonio e fratelli Settini quondam Domenico
 quondam Alessandro Torcalo italiano, traslocato in nome dei
 Panagioti e Niccolò fratelli
 capitano Alessandro, Costantino, padre e figlio, Barbarigo
 quondam Athanassi Macridima detto Cascaranza fu capo de'Asigani
 Andrea Montessanto quondam sargente maggior
 Donna Anzela relita quondam Giorgio Andrea Gratiata
 conte cavalier Bernardo Macola ora il quondam.
 Donna Condilo relita quondam Giorgio Cudanzi
 Costantin Theotochi livellatario dell'affittanza di San Pietro con il soprapìu
 di detta affittanza a con case, molini ecc.
 Eredi quondam Sotira Coraffà
 Francesco Bardese
 Francesco Calichiopulo cretense
 quondam Francesco Buman con domino Francesco Bolini suo genero
 domino Giacomo Notarà quondam Simon
 Gianni Xeromeriti d'Aetò
 quondam Leondari Stanelo
 domino Marco Sumachi e donna Cristina Giustiniani
 Niccolò Zanneto da Cattuna e conte Pietro Zancarol
 Pietro e Zuanne fratelli di Zorzi
 papà Zaccaria Zambelli quondam papà Vassilli
 conte Pietro Zancarol
 pubblico servì al capitano dell'ordinanze. Carià
 Paulo Durante. Livellatario
 conte Pietro Zancarol e Zorzi Gasopulo. Livellatari.
 quondam Stamatachi di Zuanne Smirneo

domino Stelio Surian Siropulo da Cefalonia
Stathi Papadopulo detto Cazzuri
Stathi Metaxà quondam Zuanne da Cefalonia
Quondam Stamathi Gallo e compagni
Thommaso e fratelli Darmis e Bortolo Palladà
quondam Zaccaria Fruvenditi
Zannetto Palladà con Zorzi Venetando
Zuanne e fratelli Gavallà quondam Bernardo
Zorzi Venetando
conte Zorzi Roidi ecc.
Zaffiri Cussuri e Panagioti Psilianò
Zaffiri Zocizzavo
conte Pietro Zancarol. Livellatario della Villa Marandocori.

Famiglie Prevesane

Donna Acrivì quondam Attanassi Platissaro
Anasto Spiglio
Apolonio Manzzavino
Anasto Platissano, graciato
quondam Athanassi Negri detto Caravlaco
Donna Angelichi quondam Burnasi dello Anastasio
Angelin Papadato
quondam Athanassi Spiglio detto Busto
Athanassi Salpabua detto Calchiopulo
Andrea Exarco
Cristo Canari
Cristo Papadopulo
Cristo Gini e Gini Nicco
Donna Despo Chieffalù
quondam Dimitri Thecca
quondam Dimo Pissoloi
Dimo Nicco
Elia Cupissa
Donna Francesca Marcozaropula
Fotto Micalachi e Thodorin di Fotto
Gianni Stanelo
Gianni Thanò detto Lazzaraco
Giorgo Sicas

quondam Gianni Spiglio detto Calogianni
 Ciorgachi Spiglio
 Gianni Batà detto Garuffali
 quondam Gianni Psomà detto Livadia
 quondam Gianni Colovì
 capo Gianni Zerva
 Gianni Dessalarmo
 Gierolimo Marcello
 Lambro Manguffari. Primato
 quondam Micali Cazzigiani
 Niccolò Batà. Primato
 quondam Niccolò Metismeno
 quondam Niccolò Gudelli
 quondam Niccolò Cocolli
 quondam Nicco Giocalà
 Niccolò Spiglio quondam Mastr'Andoni
 Nicco Angelin ... Micco
 Nicco Manzacani
 quondam papà Cristo Negri. Primato
 quondam donna Plumo relita quondam Gianni Platissano
 quondam Panagioti Zancavità detto Zogia
 quondam papà Andogni Negri. Primato
 quondam Panagioti Calcagni
 quondam Pasqualin Argiri detto Gramaticò Roditti
 quondam papà Giorgio Menguzzo
 Donna Pagona Sullachi
 Pano de'Coidulà
 capo Stathi Berati
 Spiro Steffanizzi
 quondam Simo Papanelopulo. Primato
 quondam Stavro Illa
 quondam Stathi Cunavì e sua madre era sacromonaco
 Donna Sthamo quondam Galino
 Theodaro Combisso
 quondam Theodoro Damizzo
 Zaffiri Thodorin detto Zaffirato
 Zaffiri Pozzo
 Zaffiri Marco detto Zapugna

RIASSUNTO

COLONIZZAZIONE DI PREVESANI A S. MAURA (XVIII s.)

di
Giorgio Ploumidis

Venezia conquistò Prevesa nel 1684, durante la campagna di Francesco Morosini, ma dovette riconsegnarla ai turchi nel 1699-1701. Nel corso di questo breve periodo degli abitanti del territorio di Prevesa passarono a S. Maura, ma si registra un grosso afflusso dopo la perdita del posto. Più di trecento persone ricevono nel 1701 a S. Maura terre e riescono anche ad essere ammesse al Consiglio dell'isola. Ma non sono soltanto i prevesani ad arrivare a S. Maura. Dalla vicina Acarnania, da Cefalonia, da Creta e da Scio vengono stabilite famiglie, le quali danno un considerevole impulso alla produzione del sale, alla coltivazione dell'olivo, alla pastorizia, mentre cresce moltissimo il naviglio, che copre tanto il golfo quanto il mare e le coste del vicino Jonio.

Università di Ioannina
Dipart. di Storia Moderna

